

การศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019
และการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่
The Study of Impact of the COVID-19 Pandemic and
Self-adjustment of Lanna Traditional Singing Artist
in Chiang Mai Province

โอม จันเตย¹ และเกรกพงศ์ ใจคำ²

Ohm Chanteyoon¹ and Krerkpong Jaikum²

Received: June 27, 2022

Revised: September 1, 2022

Accepted: September 2, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ต่อศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อศึกษาการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (3) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ศิลปินขับซอล้านนา จำนวน 10 คน ผู้วิจัยเลือกใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างที่ยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก ผลการวิจัยพบว่า (1) การแพร่ระบาดของโรค ส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพของศิลปิน ที่ถูกยกเลิกงานขับซอเนื่องจากความกลัวติดเชื้อไวรัสของผู้จัดงาน และประกาศคำสั่งต่าง ๆ จากภาครัฐ (2) ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรค ศิลปินมีการปรับตัวไปประกอบอาชีพเสริม การขับซอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการแต่งบทขับซอเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา (3) ปัญหาการปรับตัวในการขับซอผ่านสื่อสังคมออนไลน์เกิดขึ้นกับกลุ่มศิลปินที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป เนื่องจากขาดทักษะและอุปกรณ์ แนวทางแก้ไขคือ การช่วยเหลือจากเพื่อนศิลปินที่ชวนมาร่วมขับซอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการเสนอข่าวของสื่อสารมวลชนที่ทำให้สังคมรับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น จนได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐบาลในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: ไวรัสโคโรนา 2019 ผลกระทบ การปรับตัว ศิลปินขับซอล้านนา

Abstract

This research has three purposes: (1) to study the impact of the 2019 Coronavirus Disease epidemic on Lanna singing artists in Chiang Mai; (2) to study the adaptation of Lanna singing artists in Chiang Mai against the spread of the 2019 coronavirus disease; and (3) to look into the difficulties and solutions regarding the adaptation of Lanna singing

¹ อาจารย์ประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยพายัพ e-mail: ohm_c@payap.ac.th

² นักวิชาการอิสระ e-mail: krerkpong.copy@gmail.com

artists in Chiang Mai. Interviews with ten Lanna singers in Chiang Mai were conducted as part of a qualitative research methodology. The researcher determined the sample size based on the purpose of the study. The results show that: (1) The epidemic has affected the artists' profession. Performing shows were canceled due to the public's fear of contracting the virus, as well as the government's issuing various orders. (2) During the disease's epidemic, artists adapted by pursuing additional occupations such as social media singing and writing a poem about the crisis. (3) Artists over the age of 40 had difficulty adapting to social media performances because of lacking modern skills and equipment. The solution consisted of both the assistance of fellow artists who were invited to collaborate through social media and the press in order to make society aware of the impact of the situation until government agencies offered support.

Keywords: Coronavirus Disease 2019, Impact, Self-Adjustment, Lanna Traditional Singing Artists

บทนำ

ศิลปินขับขอล้านนาเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถในการขับขอลซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนาและเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของชาติแขนงหนึ่ง ปัจจุบันได้ปรากฏกลุ่มคนที่ยึดอาชีพด้วยการขับขอล้านนา และเรียกกลุ่มของตนเองว่าศิลปินขับขอล้านนาที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ 8 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และตาก ผลจากการขึ้นทะเบียนกลุ่มศิลปินขับขอล้านนาของสมาคมศิลปินขับขอล้านนาในปัจจุบัน พบว่ามีผู้ประกอบอาชีพเป็นศิลปินขับขอล้านนามากถึง 308 ราย (สมาคมศิลปินขับขอล้านนา, ม.ป.ป.) การประกอบอาชีพของศิลปินขับขอลปรากฏในงานประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวล้านนาซึ่งนิยมนำเอาการขับขอลเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ ประเพณีปีไหมเมือง ประเพณีสรงน้ำพระ ประเพณีสรงน้ำพระธาตุ ประเพณีบูชาเสาอินทขิล งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานบุญภายในวัด การทำบุญถึงผู้ที่ตายไปแล้ว ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการนับถือผีของชาวล้านนา ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมล้านนาเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของการขับขอล้านนาที่เกิดขึ้นในทุกปีตามลักษณะของจารีตที่เรียกว่าประเพณีสิบสองเดือน ในการแสดงขับขอลของศิลปินขับขอล้านนาที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งจะเกิดความสำเร็จได้ต้องมียोगค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังโดยศิลปินขับขอลจะต้องทำการขับขอลที่มีเนื้อหาและอารมณ์ที่สอดคล้องกับผู้ฟังเป็นสิ่งสำคัญ ส่งผลต่อการปรับตัวของศิลปินขับขอลทั้งในด้านรูปแบบการแสดง ลีลาท่าทาง คำร้อง ทำนอง การแต่งกาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟัง ซึ่งปกติแล้วการขับขอลจะเกิดขึ้นในลักษณะของการแสดงสด และการฟังขอลจากการแสดงที่กำลังเกิดขึ้นจริง จึงจะทำให้เกิดอารมณ์ในการฟังขอล และการสร้างสรรค์ศิลปะในการขับขอลของศิลปินขับขอลในแต่ละท่าน (วนิดา ริการณ, 2545)

ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยที่เริ่มต้นขึ้นในราวเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 ทำให้เกิดมาตรการต่าง ๆ ของทางภาครัฐเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาการติดเชื้อจากโรคดังกล่าว ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของศิลปินขับซอล้านนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังปรากฏการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน (ทอยพันธุ์ โอโศกศิริ, 2564) เกี่ยวกับผลกระทบของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีต่อการประกอบอาชีพของศิลปินขับซอหลายประการ ได้แก่ การยกเลิกการจ้างงาน การลดจำนวนนักดนตรี มาตรการปิดพื้นที่ต่าง ๆ (Lock Down) ได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ในการแสดงการขับซอโดยตรง และยังส่งผลกระทบต่อความนิยมในตัวศิลปินที่ต้องหยุดชะงักไปเนื่องจากการไม่มีงานแสดง และพื้นที่การแสดงที่ถูกปิดไป การนำเสนอผลกระทบจากโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีต่อศิลปินขับซอล้านนา ที่ปรากฏในสื่อดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการกำหนดหัวข้อการวิจัย เรื่องการศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 และการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ในครั้งนี้ โดยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เนื่องจากเป็นพื้นที่หนึ่งที่พบการแพร่ระบาดของโรคเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย และการแพร่ระบาดของเชื้อมีดังกล่าวยังคงปรากฏในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน รวมถึงเป็นพื้นที่ที่มีความนิยมศิลปะการขับซอล้านนาในประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ต่อศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019
- 3) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลกับศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาครอบคลุม 2 ประเด็น คือ (1) ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่เกิดขึ้นกับศิลปินขับซอล้านนาในสองด้านคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงและผลกระทบที่เกิดโดยอ้อม (2) ประเด็นเกี่ยวกับการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนา เป็นการศึกษาการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการแสดง ด้านพื้นที่แสดง ด้านค่าจ้างในการแสดง ด้านการดำเนินชีวิตของศิลปิน และด้านอื่น ๆ หากมีข้อมูลปรากฏ

การทบทวนวรรณกรรม

1) แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม

ลักษณะ เสี่ยงมิจิต (2543) ได้อธิบายผลกระทบว่าหมายถึง ผลทั้งหมดของนโยบายที่มีขึ้นในสภาพแห่งความเป็นจริงในโลก อันได้แก่ ผลกระทบที่มีต่อสถานการณ์ และกลุ่มเป้าหมาย ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ค่าใช้จ่ายทางตรงที่ใช้สำหรับทรัพยากรของโครงการ ค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่าง ๆ รวมทั้งค่าเสียโอกาส โดยสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมี 2 ประการ ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุขึ้นมาจากภายในของระบบสังคม คือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของระบบเอง ไม่มีพลังภายนอกเข้ามาบีบบังคับ และตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ได้แก่ การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) และการอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน (Imperfect Socialization) (2) การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกระบบสังคม การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากภายนอกระบบสังคมนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการติดต่อกันอันเป็นกระบวนการที่ทั้งการให้และการรับ ทั้งนี้เพราะว่าตามปกติจะมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เข้ามาติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้จะจำแนกออก 2 ประการ คือ การแพร่กระจาย (Diffusion) และการยืมทางวัฒนธรรม (Cultural Borrowing) (สุนทร ปัญญะพงษ์, 2552) สังคมของมนุษย์มักเกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในสังคมในลักษณะต่าง ๆ โดย วุฒิชัย มูระดา (2556) ได้นำเสนอสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าแบ่งออก 2 ลักษณะ คือ (1) การเปลี่ยนแปลงที่มาจากสาเหตุจากตัวการภายนอกทางสังคม ได้แก่ การบุกรุกจากต่างชาติ การล่าอาณานิคม การอพยพย้ายถิ่นฐานอันเนื่องมาจากสงคราม การติดต่อทางวัฒนธรรม และโรคภัยต่าง ๆ ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า แต่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ (2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองภายในสังคมซึ่งสามารถแบ่งตามระดับความสามารถที่จะทำนายการเกิดการเปลี่ยนแปลงว่ามีมากน้อยเพียงใด ได้แก่ (2.1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราวที่มักพบเห็นในสังคม เนื่องจากมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น เราไม่สามารถทำนายได้แม้จะมีความรู้เรื่องสภาพสังคมของเราเป็นอย่างดี การเปลี่ยนแปลงในด้านนี้เรามองเห็นได้ในแวดวงของการประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีผลต่อชีวิตคนในสังคม (2.2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเนิ่นนาน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบมีแบบอย่าง โดยเราสามารถทำนายการเกิดได้อย่างค่อนข้างเนิ่นนานและแม่นยำ เพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นโดยมีการวางแผนมีเหตุผลและสอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เช่น การพัฒนาชนบท เป็นต้น

2) แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

Roy และ Andrews (1999) ได้อธิบายว่า การปรับตัวเป็นผลลัพธ์จากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึกจากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา และการสร้างสรรค์ในการบูรณาการระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืนกัน โดยกระบวนการปรับตัวมีลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic Adaptive) และเป็นระบบเปิดที่ประกอบด้วยสิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการเผชิญปัญหา (Coping Process) สิ่งนำออก (Output) และกระบวนการป้อนกลับ (Feedback Process) ในแต่ละส่วนของกระบวนการนี้จะทำงานสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียว โดยเมื่อมีสิ่งเร้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมภายนอกและภายในผ่านเข้าสู่ระบบการปรับตัวจะกระตุ้นให้บุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้น โดยใช้กระบวนการเผชิญปัญหาใน 2 กลไก คือ กลไกการควบคุม และกลไกการคิดรู้ กลไกทั้งสองจะทำงานควบคู่กันเสมอ ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมปรับตัวออกมา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาท

หน้าที่ และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน ผลลัพธ์การปรับตัวมี 2 ลักษณะ คือ ปรับตัวได้ และปรับตัวไม่มีประสิทธิภาพ โดยสิ่งนำออกจากระบบนี้เป็นสิ่งนำเข้าระบบเพื่อการปรับตัวที่เหมาะสมต่อไป

3) องค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการขับชอล้านนา

การศึกษาในด้านความเป็นมาของการขับชอล้านนานั้น ไม่มีปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีความเป็นมาอย่างไร แต่ได้มีผู้ค้นคว้าเกี่ยวกับการขับชอล้านนาได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับการขับชอล้านนาในมุมมองต่าง ๆ ว่า การขับชอล้านนาเกิดจากการสั่งสอนของพระอรหันต์รูปหนึ่ง เพื่อชักจูงให้เกิดความสนใจในการเทศนาธรรม จึงเกิดการร้อยเรียงคำให้มีความคล้องจองในภาษาพื้นเมือง และการร้องเสียงสูงต่ำไม่ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายซึ่งต่อมาเรียกว่า “ชอ” “คำว” และ “จ้อย” และยังปรากฏตำนานของหนุ่มสาวที่รักใคร่กันโดยการเกี่ยวพาราสีที่มีความคล้องจองในทำนองที่แสนไพเราะ จนเกิดการเลียนแบบและดัดแปลงเป็นการขับชอในปัจจุบัน (มณี พยอมยงค์, 2529)

4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

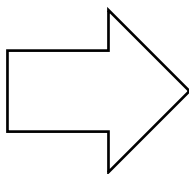
บทบาททางสังคมของการขับชอล้านนา มี 3 ด้าน คือ (1) ด้านบทบาททางสังคม ได้แก่ (1.1) การศึกษา เป็นบทบาทในการถ่ายทอดความเชื่อและหน้าที่ของบุคคลในสังคม (1.2) การสื่อสาร เป็นบทบาทในการสื่อสารเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับผู้คนในสังคมที่มาร่วมในประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ และเข้าร่วมชมการขับชอล้านนา (1.3) การเป็นสื่อพื้นบ้าน เป็นการทำหน้าที่สื่อสารให้คนในชุมชน และสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความรู้และเหตุการณ์ปัจจุบัน (2) เจเนอไรท์ที่ทำให้การขับชอดำรงอยู่ ได้แก่ ความต้องการของผู้ชม ผู้ฟัง โดยปรากฏการปรับตัวของการขับชอในหลายด้าน ได้แก่ รูปแบบการแสดง ลีลาท่าทาง คำร้อง ทำนอง การแต่งกาย และการแสดงประกอบ (3) ปัจจัยที่ทำให้การขับชอดำรงอยู่ ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรม ค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างการขับชอ โอกาสในการแสดงในสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ การบันทึกเสียง และกระแสการอนุรักษ์การขับชอของท้องถิ่น (วนิดา ริการณณ์, 2545)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น

การแพร่ระบาดของโรคไวรัส
โคโรนา 2019
1) ความอันตรายของโรค
2) มาตรการต่าง ๆ จากภาครัฐ
3) งานแสดงต่าง ๆ ถูกยกเลิก

ตัวแปรตาม

ศิลปินขับชอล้านนาในจังหวัด
เชียงใหม่ 3 ประเด็น
1) ผลกระทบต่อศิลปิน
2) การปรับตัวของศิลปิน
3) ปัญหาและการแก้ปัญหา
ในการปรับตัวของศิลปิน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

บุคคลข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีช่วงอายุ 20 ปี ถึง 39 ปี จำนวน 5 คน และช่วงอายุ 40 ปี ถึง 59 ปี จำนวน 5 คน จากการอ้างอิงต่อเนื่องแบบปากต่อปาก (Snowball Sampling Technique) โดยผู้วิจัยเลือกใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างที่ยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Convenient Sampling) ของ Joseph Alex Maxwell (1996) ซึ่งเป็นการเลือกแบบไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการที่ไม่ซับซ้อน การคำนวณขนาดตัวอย่างวิธีนี้ไม่ใช่เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร แต่เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับแนวคิด จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา (ชาย โพธิ์สิตา, 2559) นัยยะของการกำหนดบุคคลข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มในช่วงต้น เนื่องจากช่วงอายุดังกล่าวอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นและวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย ที่มีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย การประกอบอาชีพ การสร้างครอบครัว และการดำรงชีวิตในสังคม (Elizabeth Hurlock, 2017) สอดคล้องกับการพิจารณาลักษณะบุคคลข้อมูลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลข้อมูลทั้งในรูปแบบการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้น เพื่อให้ความสอดคล้องระหว่างระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ประเด็นต่าง ๆ ในขอบเขตของการศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 และการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ ตามที่ได้กำหนดไว้ในคำถามวิจัย ผู้วิจัยจึงกำหนดแนวคำถามสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลโดยใช้ภาษาที่สามารถเข้าใจได้ง่าย จำนวน 15 ข้อ จำแนกออกเป็น 6 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ข้อมูลส่วนตัวทั่วไป (2) ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเป็นศิลปินขับซอล้านนา (3) ผลกระทบจากโรคไวรัสโคโรนา 2019 (4) การปรับตัวในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (5) ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการปรับตัว (6) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากขั้นการจัดกระทำข้อมูล มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งในขั้นนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) รูปแบบการจำแนกข้อมูลในระดับมหภาคตามเรื่องราวที่ปรากฏ (Event Analysis) ในลักษณะของการวิเคราะห์เหตุการณ์แบบอิงทฤษฎี ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1) ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ต่อศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

1.1) ผลกระทบโดยตรง: ศิลปินขับซอล้านนา หรือช่างซอ เป็นกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพรับจ้างขับซอในงานประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวล้านนาที่เรียกกันว่าประเพณี 12 เดือน โดยการรับงานของศิลปินขับซอจะเกิดขึ้นตลอดทั้งปี ยกเว้นในช่วงเวลา 3 เดือน ระหว่างการเข้าพรรษาที่ไม่มีงานขอเข้ามา เพราะชาวล้านนาไม่นิยมจัดกิจกรรมทางประเพณีกันในช่วงดังกล่าว การขับซอเป็นมหรสพในรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมของชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ ทางภาคเหนือ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของศิลปินขับซอ งานขับซอต่าง ๆ และงานขับซอที่เกิดขึ้นประจำในทุก ๆ ปี ต่างก็ถูกยกเลิกจนหมด เนื่องจากมาตรการการควบคุมโรคของรัฐบาล และความกลัวติดเชื้อไวรัสที่มีอันตรายถึงชีวิต ทำให้เกิดการงดจัดกิจกรรมทางประเพณีต่าง ๆ โดยสิ้นเชิง ส่งผลให้เกิดการยกเลิกในการจ้างงานขับซอทั้งที่มีการจองเอาไว้ล่วงหน้า ดังปรากฏว่ามีการเรียกเงินมัดจำคืนและบางรายถึงดการว่าจ้างขับซอไปโดยปริยาย การยกเลิกการขับซอเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลต่อการดำรงชีพของศิลปินขับซอเป็นอย่างมาก เนื่องจากศิลปินขับซอส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป เพราะเป็นกลุ่มที่ใช้การขับซอเป็นอาชีพหลัก สำหรับศิลปินขับซอบางคนโดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี พบว่ามีการประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือไปจากการขับซอ เช่น การรับราชการ การประกอบธุรกิจการค้า เป็นต้น กลุ่มศิลปินขับซอเหล่านี้จะได้รับผลกระทบจากการยกเลิกการจ้างงานค่อนข้างน้อย การแพร่ระบาดของโรคทำให้ศิลปินขับซอขาดรายได้ในการดำรงชีพ การมีรายได้ที่ลดน้อยลงไม่พอกับรายจ่ายทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน การนำเงินออกมาใช้จ่ายส่งผลให้สภาพการดำรงชีพของศิลปินขับซอล้านนาอยู่ในสถานะที่ไม่มั่นคงและมีผลต่อการสืบทอดการขับซอล้านนาที่อาจเสื่อมสลายลงได้ในอนาคต เนื่องจากความไม่แน่นอนของการขับซอที่ไม่สามารถเลี้ยงชีพและเลี้ยงครอบครัวได้เหมือนในอดีต

1.2) ผลกระทบโดยอ้อม: การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อทักษะในการขับซอ เนื่องจากศิลปินไม่ได้ทำการขับซอตามปกติ ดังปรากฏข้อมูลจากการรับงานขับซอของศิลปินในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดฯ ซึ่งบางคนมีงานขับซอไม่ต่ำกว่า 20 งาน ต่อเดือน ในช่วงระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศิลปินขับซอมีทักษะการขับซอจากการรับงานแสดงที่มีจำนวนมากและบ่อยครั้ง แต่จากการที่งานขับซอถูกยกเลิกทำให้ศิลปินขับซอไม่ได้ขับซอเป็นเวลานาน ส่งผลต่อทักษะในการขับซอในลักษณะต่าง ๆ การหลงลืมบทขับซอ การลดประสิทธิภาพของอวัยวะที่ใช้ในการขับซอ รวมถึงสภาพจิตใจที่ตกต่ำ นำมาซึ่งการขาดแรงจูงใจ และเกิดการเจ็บป่วยของศิลปินขับซอตามมา

นอกจาก นั้นการแพร่ระบาดของโรคยังส่งผลกระทบต่อการขับซอล้านนาที่อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มั่นคง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มศิลปินขับซอที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป พบว่า ศิลปินขับซอมีความวิตกกังวลในการประกอบอาชีพเนื่องจากงานขับซอที่ถูกยกเลิกไป ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการผ่อนปรนให้สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่งานขับซอที่เข้ามามีจำนวนที่น้อยลงกว่าเดิม การที่ผู้ว่าจ้างขอลดจำนวนนักแสดงลงเนื่องจากไม่มีเงินจ้างส่งผลให้นักดนตรีต้องตกงานและส่งผลให้การขับซอไม่สามารถทำได้ อย่างเต็มที่ ขาดอรรถรสในการขับซอและนำไปสู่การลดลงของคุณค่าของการขับซอ นอกจากนี้ สภาพของการจัดงานที่มีความเข้มงวด ศิลปินขับซอต้องมีการตรวจไวรัสด้วยตนเอง (Antigen Test Kit) การสวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างจากผู้ฟัง ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุนทริยภาพในการขับซอ

ของศิลปินขับซอและผู้ฟังที่เป็นกลุ่มแฟนคลับ นอกจากนั้นยังพบว่า ปัญหาและความยุ่งยากในการปรับตัวของศิลปินขับซอที่เกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของศิลปินโดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 40 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มศิลปินขับซอที่มีองค์ความรู้และความชำนาญในการขับซอ โดยส่วนใหญ่รู้สึกเหนื่อยหน่ายและท้อแท้ต่อสภาพของการขับซอที่เกิดขึ้น และรู้สึกถึงความไม่มั่นคงของการประกอบอาชีพขับซอในอนาคต

2) การปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ทำให้ศิลปินขับซอไม่สามารถประกอบอาชีพการขับซอที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ของชาวล้านนาได้ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ส่งผลให้ศิลปินขับซอได้เกิดการปรับตัว เพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์ดังกล่าว จากการสัมภาษณ์ศิลปินขับซอล้านนา พบว่าได้มีการปรับตัวใน 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1) การประกอบอาชีพเสริม ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ (1) การทำเกษตรกรรม ศิลปินขับซอบางรายได้กลับไปทำอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้ยึดถือกันมา เช่น การทำสวนผลไม้ การทำไร่ การทำนา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การหันไปทำเกษตรกรรมเพื่อเลี้ยงชีพนี้ส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและความชำนาญของศิลปินขับซอ จนนำมาซึ่งการเจ็บป่วยต่าง ๆ มากมาย (2) การทำธุรกิจค้าขาย ศิลปินขับซอในบางรายได้ประกอบอาชีพค้าขายในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเปิดร้านขายของชำ การขายเสื้อผ้า และการทำธุรกิจเกี่ยวกับอาหาร เป็นต้น การปรับตัวในลักษณะนี้พบในศิลปินขับซอส่วนใหญ่ที่หันไปประกอบธุรกิจการค้าเป็นอาชีพเสริม เพื่อหารายได้ทดแทนและเป็นการประกอบอาชีพในช่วงที่ไม่มีงานซอจากการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว

2.2) การขับซอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ได้ปรากฏว่า มีศิลปินขับซอล้านนาหันไปทำการแสดงขับซอเพื่อเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มศิลปินขับซอที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี เนื่องจากมีความชำนาญในการใช้เครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่า การขับซอในสื่อสังคมออนไลน์ได้ปรากฏรูปแบบของสื่อสังคมออนไลน์ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1) ยูทูบ (YouTube) เป็นสื่อสังคมออนไลน์ที่ศิลปินขับซอล้านนาได้มีการใช้เพื่อเผยแพร่วิดีโอการแสดงขับซอของตนเองมานานแล้วก่อนหน้านี้จะมีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งการวิจัยพบว่า ศิลปินขับซอที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกคน ได้ปรากฏในวิดีโอการแสดงขับซอในยูทูบมาแล้ว ความเคยชินต่อสื่อสังคมออนไลน์ประเภทยูทูบนี้ ทำให้ศิลปินขับซอเลือกที่จะบันทึกการแสดงขับซอของตนเอง หรือเป็นการแสดงของกลุ่มศิลปินขับซอที่คุ้นเคยสนิทสนมกันเพื่อนำมาเผยแพร่ในยูทูบ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับแฟนคลับของตนเอง ไม่ให้แฟนคลับลืมศิลปินขับซอที่ไม่ได้ออกไปขับซอตามงานประเพณีต่าง ๆ หรือที่ถูกยกเลิกไป ซึ่งศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีการเผยแพร่วิดีโอการแสดงขับซอของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์มาแล้วก่อนหน้านี้ ความคุ้นเคยต่อสื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าว ทำให้ศิลปินขับซอยังสามารถเผยแพร่งานแสดงของตนเองได้ แม้ว่าจะไม่มีการจ้างงานขับซอในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 การศึกษาข้อมูล

เกี่ยวกับการขับขอมที่เผยแพร่ในยูทูบพบว่า ศิลปินขับขอมได้เผยแพร่วิดีโอที่มีการบันทึกจากการแสดงขับขอมในงานประเพณีต่าง ๆ ลักษณะของวิดีโอที่เผยแพร่มีความยาวมากกว่า 1 ชั่วโมง ทำให้เห็นการแสดงขับขอมและบรรยากาศของการแสดงขับขอมในลักษณะที่คล้ายกับการแสดงขับขอมที่เกิดขึ้นจริงบนเวทีหรือผ้ามขอม การเผยแพร่คลิปวิดีโอบนยูทูบ ศิลปินจะใช้ชื่อในวงการขับขอมของตนเอง เป็นชื่อของวิดีโอที่เผยแพร่ทำให้แฟนคลับสามารถค้นหาวิดีโอการขับขอมของศิลปินขับขอมล้านนาที่ตนเองชื่นชอบได้ง่ายและมีการพิมพ์ข้อความต่อท้ายวิดีโอเพื่อให้กำลังใจกับศิลปินขับขอมล้านนา

2.2.2) เฟซบุ๊ก (Facebook) พบว่า ศิลปินขับขอมล้านนามีการใช้เฟซบุ๊กเพื่อการเผยแพร่การขับขอมมาแล้วก่อนหน้านี้ที่จะมีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่การขับขอมในลักษณะที่เรียกว่า “ไลฟ์สด” (Facebook Live) ซึ่งเป็นลักษณะของการเผยแพร่การขับขอมจากสถานที่ที่มีการแสดงจริงและใช้ระยะเวลาในการเผยแพร่ตั้งแต่เริ่มต้นการแสดงจนกระทั่งจบการแสดง ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว ศิลปินขับขอมได้มีการปรับตัวโดยการแสดงการขับขอมผ่านเฟซบุ๊ก เพื่อรักษาแฟนคลับที่ติดตามการแสดงของศิลปินแต่ละคน และเพื่อหารายได้ทดแทนจากงานขับขอมที่ถูกยกเลิกไปในช่วงที่มีการแพร่ระบาด ศิลปินขับขอมที่มีการปรับใช้เฟซบุ๊กเพื่อเผยแพร่การแสดงขับขอมที่ไม่สามารถทำได้ในช่วงนี้ ตัวอย่างเช่น การแสดงขับขอมผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ของ ปุยฝ้าย สันทราย ที่ใช้บ้านของเธอเองเป็นสถานที่ในการจัดแสดงขับขอมแบบไลฟ์สด ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เวลาในช่วงเย็นถึงค่ำเพราะเป็นเวลาที่แฟนคลับส่วนใหญ่มีเวลาว่างจากการทำงาน และสามารถเข้าชมการแสดงขับขอมของเธอได้ บรรยากาศในการแสดงขับขอมเป็นลักษณะแบบเป็นกันเอง ไม่มีการแต่งตัว การจัดสถานที่ อุปกรณ์ ชันตั้ง หรือชันครุเหมือนกับการแสดงขับขอมในงานประเพณีต่าง ๆ แต่ใช้เพียงอุปกรณ์สื่อสารสมัยใหม่ที่มีอยู่แล้วได้แก่ คอมพิวเตอร์ ลำโพง โทรศัพท์มือถือ ไอแพด หูฟัง ไมโครโฟน และไฟล์เพลงที่มีการบันทึกมาก่อนหน้านี้นี้เป็นดนตรีประกอบการไลฟ์สด การขับขอมยังคงเป็นทำนองการขับขอมที่เกิดขึ้นในยามปกติทั่วไป แต่มีการปรับใช้บทเพลงขอสตรีซึ่งมีทำนองดนตรีที่มีความสนุกสนานเร้าใจ เพื่อดึงดูดแฟนคลับให้เข้ามาชมการไลฟ์สด เป็นต้น

2.2.3) ดิกต็อก (TikTok) ดิกต็อกเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ศิลปินขับขอมล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ใช้เผยแพร่การแสดงขับขอมของตนเอง โดยส่วนใหญ่พบว่า เป็นกลุ่มศิลปินขับขอมรุ่นใหม่ที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี ที่นิยมใช้แอปพลิเคชันดิกต็อกในการเผยแพร่การขับขอมและการติดต่อกับแฟนคลับของตนเอง จากการศึกษาพบว่า เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ que เข้าชมการแสดงของศิลปินขับขอมผ่านแอปพลิเคชันดิกต็อก ตัวอย่างเช่น ชันแก้ว เมืองพาน ศิลปินขับขอมรุ่นใหม่ que ได้รับความนิยมในปัจจุบัน โดยปรากฏว่าเธอได้ปรับใช้การขับขอมเพื่อใช้ในการสอนวิชานิติศาสตร์ ซึ่งเป็นนวัตกรรมในการเรียนรู้ของนักเรียน ในชั้นเรียนของตนเอง ซึ่งการขับขอมผ่านดิกต็อกนี้ทำให้ได้รับความสนใจมาจากแฟนเพลง และนักเรียน ตลอดจนกระทั่งสื่อมวลชนที่ได้เห็นวิดีโอการขับขอมของเธอ เป็นต้น

2.3) การแต่งบทขับขอมและการแสดงขับขอมเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019 เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคที่เกิดขึ้น ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของช่างขับขอมแต่เพียงอย่างเดียว ความรุนแรงของโรคดังกล่าวได้ส่งผลให้ศิลปินขับขอมในจังหวัดเชียงใหม่ได้ให้ความสำคัญต่ออันตรายของโรค โดยทำการแต่งบทขับขอมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019 และเผยแพร่ในสื่อสังคม

ออนไลน์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยูทูบ ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถเผยแพร่การแสดงขับขอลในลักษณะของวิดีโอที่มีความยาวซึ่งมีความเหมาะสมกับการแสดงขับขอลล้านนา จากการศึกษาพบว่า หลังจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ได้ปรากฏการแสดงขับขอลของศิลปินขับขอลเชียงใหม่ที่มีการประพันธ์เนื้อหาการขับขอลที่เผยแพร่ เช่น (1) บทขับขอลเรื่อง “ขอพื้นเมือง วยุ่นสร้างสรรค์ ห่วงใยภัยโควิด 19” ที่เกิดขึ้นจากศูนย์การเรียนรู้ขอพื้นบ้านล้านนาครุเมลวิทย์ ชุมชนบ้านหัวริน อำเภอสันทราย (2) บทขับขอลเรื่อง “ช่างชวยุคโควิด” ของ ศรชัย บ้านกล้วย (3) บทขับขอลเรื่อง “เสียนออนไลน์” ของ ชันแก้ว เมืองพาน (4) การแสดงขับขอลเรื่อง “โควิด 19” เป็นต้น

3) ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการปรับตัวของศิลปินขับขอลล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย และพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานขับขอลที่ถูกยกเลิกไป ทำให้เกิดปัญหาทางด้านรายได้ในการดำเนินชีวิตของศิลปินขับขอลล้านนาซึ่งเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานาน นับตั้งแต่ได้มีการพบการแพร่ระบาดของโรคในราวเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคทำให้ศิลปินขับขอลได้เกิดการปรับตัวในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การประกอบอาชีพเสริม และการขับขอลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งผลจากการศึกษาการปรับตัวพบว่า (1) การประกอบอาชีพเสริม ศิลปินขับขอลที่เป็นกลุ่มบุคคลข้อมูลได้ให้ข้อมูลว่า ศิลปินขับขอลได้ทำการประกอบอาชีพเสริมมานานแล้ว ได้แก่ การเปิดร้านขายของชำที่บ้าน การขายอาหาร และขายของทั่วไป ซึ่งการประกอบอาชีพเสริมของศิลปินขับขอลเหล่านี้ไม่ได้มีปัญหาหรืออุปสรรคแต่อย่างใด เนื่องจากได้ประกอบอาชีพเหล่านั้นมาเป็นเวลานาน (2) การขับขอลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลทำให้ศิลปินขับขอลล้านนาจำนวนหนึ่งได้หันไปทำการแสดงการขับขอลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การเผยแพร่วิดีโอการขับขอลลงในยูทูบ การจัดการแสดงการขับขอลผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ และการเผยแพร่คลิปการแสดงขับขอลในดึกตอก อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการวิจัยยังพบว่า การเผยแพร่การแสดงขับขอลผ่านสื่อสังคมออนไลน์เหล่านี้มีข้อจำกัด โดยกลุ่มศิลปินขับขอลที่มีอายุมากกว่า 40 ปี ขึ้นไป ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเผยแพร่การขับขอลในสื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าว เนื่องจากขาดทักษะเกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์สมัยใหม่ การขาดเครื่องมือ รวมถึงอุปกรณ์ในการบันทึกและเผยแพร่การแสดงขับขอลในสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งยังมองว่าการแสดงขับขอลผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความเหมาะสมกับศิลปินขับขอลที่เป็นคนรุ่นใหม่มากกว่า จึงหันไปประกอบอาชีพอื่นที่ตนถนัดและเคยทำมาก่อน เช่น การทำการเกษตร และการประกอบอาชีพค้าขาย เป็นต้น

สืบเนื่องมาจากปัญหาในการปรับตัวของศิลปินขับขอลที่มีอายุมากกว่า 40 ปี ที่มีข้อจำกัดในการใช้สื่อสังคมออนไลน์สมัยใหม่ ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพในการขับขอลได้ ส่งผลกระทบต่อทักษะในการขับขอล และไม่สามารถตอบสนองต่อแฟนคลับที่ติดตามการขับขอลของตนเอง จนกระทั่งศิลปินบางรายเกิดความท้อแท้ และคิดว่าการขับขอลคงไม่สามารถยึดเป็นอาชีพที่มั่นคงได้เหมือนกับในอดีตที่ผ่านมา การวิจัยพบว่า ได้มีความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากเพื่อนศิลปินและหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรม โดยได้เชิญให้ศิลปินขับขอลที่สูงวัยได้เข้าร่วมการแสดงขับขอลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งนี้เพื่อให้ศิลปินขับขอลเหล่านั้นได้มีโอกาสในการแสดงขับขอล

และตอบสนองต่อความต้องการของแฟนคลับหรือกลุ่มผู้ฟังที่ติดตามการขับขอลงของศิลปินเหล่านั้น เช่น การรวมกลุ่มเพื่อจัดแสดงขับขอลงของสมาคมสืบสานตำนานปี่พาทย์จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ สื่อมวลชนก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือศิลปินขับขอลงล้านนา ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรค ดังปรากฏว่าได้มีการเผยแพร่ข่าวสารผลกระทบของโรคดังกล่าว ที่มีต่อการประกอบอาชีพของศิลปินขับขอลงล้านนาของสื่อมวลชนหลายกลุ่มทั้งที่เป็นสถานีโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เพื่อให้สังคมได้รับรู้ถึงผลกระทบและความยากลำบากในการประกอบอาชีพของศิลปินขับขอลง และนำมาซึ่งผลกระทบทางด้านการรายได้ในการดำรงชีวิตของศิลปิน ซึ่งการเผยแพร่ข่าวสารดังกล่าวทำให้ภาครัฐบาล และหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะกรมส่งเสริมวัฒนธรรมที่ได้ดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะได้ออกมาตรการเยียวยาให้กลุ่มศิลปินขับขอลงล้านนาในเวลาต่อมา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019

การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีต่อศิลปินขับขอลงล้านนา พบว่า การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวส่งผลทำให้เกิดการออกมาตรการต่าง ๆ จากรัฐบาล อันส่งผลต่อการประกอบอาชีพของศิลปินขับขอลงล้านนาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการพบการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย ซึ่งผลกระทบจากการแพร่ระบาดนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่ง แต่ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มช่องทางการแสดงในรูปแบบออนไลน์นอกจากการแสดงสดตามสถานที่จัดงานต่าง ๆ สอดคล้องกับวรวิภา (2527), สมศักดิ์ ศรีสันติกุล (2536), วุฒิชัย มูระดา (2556) และประเสริฐ รักไทยภักดี (2534) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมและผลกระทบที่เกิดขึ้นว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทั้งในระดับบุคคลและในระดับสังคม โดยสามารถส่งผลได้ทั้งในแง่ดีและแง่เสีย หรือในทางบวกและทางลบ ซึ่งผลในแง่ดีมีหลายประการ เมื่อมองในแง่ของการพัฒนาตนเองบุคคลอาจจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อุดมสมบูรณ์ด้วยปัจจัย 4 สำหรับชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเครื่องอุปโภคใช้สอยเครื่องบริโภค ได้แก่ อาหาร การกิน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย รวมทั้งการได้รับบริการสาธารณสุขต่าง ๆ อย่างเพียงพอ การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลกระทบในวงกว้าง โดยผลจากการวิจัยในครั้งนี้ได้แสดงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมการขับขอลง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชาวล้านนาและประเทศไทย เนื่องจากการขับขอลงถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของประเทศ

นอกจากนี้ ผลกระทบของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ยังได้เกิดขึ้นในระดับบุคคล ซึ่งได้แก่ ศิลปินขับขอลงล้านนาที่ได้รับผลกระทบจากการไม่สามารถประกอบอาชีพรับจ้างขับขอลงได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของศิลปินที่ไม่สามารถขับขอลงได้ตามชนบทประเพณีที่มีมาแต่เดิม การที่การจัดงานต่าง ๆ ได้ถูกยกเลิกไป ทำให้ศิลปินมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายจนต้องนำเงินเก็บออมมาใช้ในการดำรงชีวิต รวมถึงปัญหาการประสบกับภาวะความเครียดจากการไม่มีงาน หรือการเกิดอาการเจ็บป่วยจากการหันไปทำการเกษตร ยิ่งไปกว่านั้น การเกิดโรคระบาดดังกล่าวยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการจัดกิจกรรมตามข้อกำหนดมาตรการต่าง ๆ ทำให้ศิลปินขับขอลงรู้สึกท้อแท้ เหนื่อยหน่าย และรู้สึกว่าอาชีพการขับขอลงเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการสืบสานวัฒนธรรมการขับขอลงล้านนาในอนาคต

2) ประเด็นเกี่ยวกับการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่

การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ส่งผลทำให้ศิลปินขับซอไม่สามารถประกอบอาชีพในการขับซอที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ของชาวล้านนาได้ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ส่งผลให้ศิลปินขับซอได้เกิดการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่ง Roy และ Andrews (1999) รวมถึงนักวิชาการอีกหลายท่าน ได้แก่ กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527), สิริชัย ประทีปฉาย (2533), ราตรี พงษ์สุวรรณ (2540) อารีย์ บัญญัติ (2540) และกัญญาณัฐ อ้วนหวน (2542) ได้อธิบายว่า การปรับตัวเป็นผลลัพธ์จากการที่บุคคลมีความคิดและความรู้สึกรู้สีกจากการใช้ความตระหนักรู้ทางปัญญา รวมถึงการสร้างสรรคในการบูรณาการระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมให้กลมกลืนกัน ซึ่งผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นแล้วว่า ศิลปินขับซอล้านนา มีการปรับตัวจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 โดยการใช้วิธีประกอบอาชีพเสริมและการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่ในการแสดงการขับซอแทนประเพณีต่าง ๆ ที่ถูกยกเลิกไป ซึ่งการปรับตัวในลักษณะนี้ส่งผลทำให้การขับซอสามารถดำเนินต่อไปได้ แม้ในสถานการณ์ที่โรคไวรัสโคโรนา 2019 ยังแพร่ระบาดอยู่ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่ระบุว่ากลุ่มศิลปินขับซอที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ไม่สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการปรับตัวได้ เนื่องจากการขาดทักษะ อุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ ก็สะท้อนให้เห็นว่าการปรับตัวภายใต้วิกฤติการณ์ในสังคมของบุคคลนั้นยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการประกอบอาชีพของศิลปินขับซอล้านนา โดยปรากฏผลกระทบเกิดขึ้นในช่วงต้นปี พ.ศ. 2563 ที่เชื้อไวรัสเริ่มแพร่ระบาดในประเทศไทย ทำให้งานขับซอต่าง ๆ ทั้งที่มีการจองเอาไว้ล่วงหน้าและงานที่เกิดขึ้นเป็นประจำในทุก ๆ ปี ถูกยกเลิกจนหมดสิ้น เนื่องจากมาตรการการควบคุมโรคติดต่อของรัฐบาล และความกลัวติดเชื้อไวรัสที่อันตรายถึงชีวิต ทำให้เกิดการงดจัดกิจกรรมทางประเพณีต่าง ๆ อย่างสิ้นเชิง ดังปรากฏว่ามีการเรียกเงินมัดจำคืน หรือบางรายก็งดการว่าจ้างขับซอไปโดยปริยาย การยกเลิกการขับซอเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลต่อการดำรงชีพของศิลปินขับซอล้านนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากศิลปินขับซอส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่ใช้การขับซอเป็นอาชีพหลัก สำหรับศิลปินขับซอล้านนาบางคนโดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี พบว่ามีการประกอบอาชีพเสริมนอกเหนือไปจากการขับซอ เช่น การรับราชการ การประกอบธุรกิจการค้า เป็นต้น ซึ่งกลุ่มศิลปินขับซอล้านนาเหล่านี้ จะได้รับผลกระทบจากการยกเลิกการจ้างงานค่อนข้างน้อย ในการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ศิลปินขับซอล้านนาขาดรายได้ในการดำรงชีพ การมีรายได้ที่ลดน้อยลงและไม่พอกับรายจ่าย ทำให้เกิดการนำเงินที่เก็บออมไว้ออกมาใช้จ่าย หรือที่แย่ที่สุดคือการก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา ส่งผลให้สภาพการดำรงชีพของศิลปินขับซอล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่จึงอยู่ในสถานะที่ไม่มั่นคงและมีผลต่อการสืบทอดศิลปะการขับซอล้านนาที่อาจเสื่อมหายลงได้ในอนาคต เนื่องจากความไม่แน่นอนของการขับซอที่จะสามารถเลี้ยงชีพและเลี้ยงครอบครัวได้เหมือนในอดีต

ช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มศิลปินขับซอล้านนาไม่มีงานขับซอ ส่งผลให้ขาดรายได้ในการเลี้ยงชีพ ทำให้ศิลปินบางรายต้องหาอาชีพเสริมเพื่อทดแทนรายได้จากการขับซอที่หายไป อันนำมาซึ่งการปรับตัวของศิลปินขับซอล้านนา ดังนี้ (1) การทำอาชีพเสริมในลักษณะต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรกรรม และการทำธุรกิจค้าขาย เป็นต้น (2) การขับซอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (3) การแต่งบทขับซอและการแสดงขับซอเกี่ยวกับไวรัสโคโรนา 2019 แต่ด้วยข้อจำกัดบางอย่างทำให้กลุ่มศิลปินขับซอที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเผยแพร่การขับซอในสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากขาดทักษะที่เกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์สมัยใหม่ ขาดเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการบันทึกและเผยแพร่การแสดงขับซอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งยังมองว่าการแสดงขับซอผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีความเหมาะสมกับศิลปินขับซอที่เป็นคนรุ่นใหม่มากกว่า ทำให้กลุ่มศิลปินขับซอที่มีอายุมากกว่า 40 ปี หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ตนถนัดและเคยทำมาก่อน

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพศิลปินดนตรีเกือบทุกแขนง เพราะเมื่อมีโรคระบาดรวมถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้กลุ่มอาชีพศิลปินไม่สามารถดำเนินวิถีชีวิตอย่างที่เคยเป็นมา จนศิลปินบางรายต้องปรับเปลี่ยนอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งอาจจะกระทบต่อการสืบสานให้ศิลปะทางด้านดนตรีต่าง ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชาติเกิดการสูญหายไปในอนาคต หากภาครัฐไม่กำหนดแนวทางช่วยเหลือกลุ่มศิลปินเหล่านี้อย่างเป็นรูปธรรมและทั่วถึง

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ควรมีการศึกษากลุ่มบุคคลที่เป็นศิลปินขับซอล้านนาที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ว่าได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 อย่างไร เพราะศิลปินกลุ่มนี้ถือเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และทักษะในด้านการขับซอเป็นอย่างดี รวมถึงการศึกษาผลกระทบกับศิลปินในศิลปะแขนงอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงการปรับตัวของศิลปินในแต่ละแขนง

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2527). *การแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ลักษณะ.
- กัญญาณัฐ อ้วนหวน. (2542). *การปรับตัวทางสังคมชุมชนย่อยในเมืองหลัก กรณีศึกษา: ชุมชนย่อยบ้านบะขาม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหิดล]. National Research Council of Thailand.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2559). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). อมรินทร์ พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน).
- ทอยพันธุ์ อโศกศิริ. (2564, 24 กันยายน). *ก้าวต่อไม่สะดุด “ซอล้านนา” หลังยุคโควิด-19*. <https://the-citizen.plus/node/48072>
- ประเสริฐ รักไทยดี. (2534). การฆ่าตัวตาย: ปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 31(4), 18-31.

- มณี พยอมยงค์. (2529). *ประเพณีสิบสองเดือนของล้านนาไทย* (พิมพ์ครั้งที่1). ส.ทพย์การพิมพ์.
- ราตรี พงษ์สุวรรณ. (2540). *การศึกษาปัญหาการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. ThaiLIS Digital Collection.
- ลักษณ์ เสี่ยมจิต. (2543). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมจากการดำเนินนโยบายสร้างทางหลวงพิเศษ (มอเตอร์เวย์) ที่มีต่อชุมชนข้างทาง: ศึกษากรณีทางหลวงพิเศษหมายเลข 7 สายกรุงเทพฯ-ชลบุรี สายใหม่*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา]. ThaiLIS Digital Collection.
- วนิดา ริกการณ. (2545). *การดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านซอล้านนา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. Chiang Mai University Digital Collections. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Search/index/collection:19>
- วราคม ทีสุกะ. (2527). *สังคมวิทยาเบื้องต้น*. มิตรสยาม.
- วุฒิชัย มูระดา. (2556). *ผลกระทบที่มีต่อประชาชนจากการขยายตัวของคอนโดมิเนียมเพื่อการพักอาศัย ในเขตพื้นที่ ชุมชนบางแสนบน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี*. [สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา]. BUU Library. http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/54930534/title.pdf
- สมศักดิ์ ศรีสันติกุล. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวางแผน*. คลังน่านวิทยา.
- สมาคมศิลปินขับซอล้านนา. (ม.ป.ป.). *สมาชิกในปัจจุบัน*. <http://sorlanna.com/about>
- สิริชัย ประทีปฉาย. (2533). *การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว*. พิมพ์ลักษณ์.
- สุนทร ปัญญาพงษ์. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- อารีย์ ปัญญูติ. (2540). *การพัฒนาแบบวัดการปรับตัวกับเพื่อนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository. http://cuir.car.chula.ac.th/dspace/simple-search?query=%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B9%8C+%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4&rpp=10&sort_by=score&order=desc
- Hurlock, E. (2017). *Developmental Psychology: A Life-Span Approach* (5th Edition). McGraw Hill Education.
- Maxwell, J. A. (1996). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach*. Sage.
- Roy, C., & Andrews, H. A. (1999). *The Roy adaptation model*. Appleton & Lange.